

PRAVNI VIDIKI NASTANKA IN RAZVOJA UNIVERZE V MARIBORU

ŠIME IVANJKO,¹ RAJKO KNEZ,² DUNJA LEGAT,¹

MOJCA TANCER VERBOTEN¹

¹ Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija

sime.ivanjko@um.si, dunja.legat@um.si, mojca.tancer@um.si

² Ustavno sodišče Republike Slovenije, Ljubljana, Slovenija

rajko.knez@us-rs.si

Prispevek obravnava razvojne mejnike Univerze v Mariboru z ozirom na pravne vidike njenega nastanka. V Mariboru že petdeset let deluje mednarodno prepoznavna univerza s številnimi izobraževalnimi programi ter znanstvenoraziskovalnimi področji, ki jih izvaja 17 fakultet ter 2 članici, ki opravljata podporne dejavnosti s področja knjižničarstva in zagotavljanja bivalnih kapacitet študentov. Toda pot do te razvejane mreže fakultet in številnih študijskih programov ni bila preprosta. Razvoj univerze v mestu Maribor odraža njegovo zgodovinsko rast, odzivanje na družbene in gospodarske potrebe ter oblikovanje njegove identitete. Vse od ustanovitve leta 1975 je postopek statusne organiziranosti in delovanja Univerze v Mariboru ter njenih fakultet potekal v skladu z določili visokošolske zakonodaje. Na podlagi 40. člena »Ustave Socialistične republike Slovenije [SRS]« (1974) in 9. člena »Zakona o visokem šolstvu« (1975) so bile 11. junija 1976 podpisane spremembe in dopolnitve Samoupravnega sporazuma o združitvi šestih visokošolskih delovnih organizacij v Univerzo v Mariboru. V zadnjih petdesetih letih so se posamezne fakultete preoblikovale, ustanovljene so bile nove fakultete, Univerza v Mariboru pa se je, ne glede na svoje ime, širila tudi v druge slovenske kraje.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.3](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.3)

ISBN

978-961-299-000-8

Ključne besede:

Univerza v Mariboru,
statusno organiziranje,
ustavna avtonomija,
ustanovitev univerze,
preoblikovanje univerze,
univerzitetna knjižnica

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.1.2025.3](https://doi.org/10.18690/um.1.2025.3)

ISBN
978-961-299-000-8

LEGAL ASPECTS OF THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE UNIVERSITY OF MARIBOR

ŠIME IVANJKO,¹ RAJKO KNEZ,² DUNJA LEGAT,¹
MOJCA TANCER VERBOTEN¹

¹ University of Maribor, Maribor, Slovenia

sime.ivanjko@um.si, dunja.legat@um.si, mojca.tancer@um.si

² Constitutional Court of the Republic of Slovenia, Ljubljana, Slovenia
rajko.knez@us-rs.si

Keywords:

University of Maribor,
status organization,
constitutional autonomy,
establishment of the
university,
transformation of the
university,
university library

This chapter discusses the development milestones of the University of Maribor, from the legal aspects of its establishment. For 50 years, Maribor has been home to an internationally recognized University with numerous educational programmes and scientific research areas implemented by 17 faculties and two members providing support in the field of librarianship and student housing. The development of the University in the city of Maribor reflects its historical growth, response to social and economic needs, and the formation of its identity. Since its establishment in 1975, the process of status organization and operation of the University of Maribor and its faculties has been carried out in accordance with the provisions of higher education legislation. Based on Article 40 of the »Constitution of the Socialist Republic of Slovenia« (1974) and Article 9 of the »Higher Education Act« (1975), amendments and supplements to the Self-Government Agreement on the merger of six higher education working organizations into the University of Maribor were signed on June 11, 1976. These organizations had been transformed over the past 50 years, new faculties were established, and the University of Maribor, regardless of its name, expanded to other parts of Slovenia.

University of Maribor Press

1 Uvod

Razvoj posameznega mesta skozi čas ni le zgodba o urbanistični in gospodarski rasti, temveč tudi zgodba o oblikovanju kulturne identitete in vzpostavljanju izobraževalnih temeljev kot ključnih dejavnikov, ki mestu omogočata preobrazbo iz preprostega urbanega središča v žarišče družbenega in ustvarjalnega napredka. Mesto je živ organizem, ki svojo dušo oblikuje skozi kulturne institucije, umetnost in znanstveno-izobraževalne dosežke. Maribor ima, kot drugo največje mesto v Republiki Sloveniji s 110.000 prebivalci, posebno vlogo pri začetnem ustanavljanju višjih in visokih šol izven glavnega mesta Ljubljane, in to že v obdobju socialistične ureditve šestdesetih let prejšnjega stoletja. Prav ustanavljanje prvih višjih šol in drugih izobraževalnih ustanov je igralo pomembno vlogo pri povezovanju družbene skupnosti ter ustvarjanju prostora za napredek in inovacije v gospodarstvu.¹ Mariborsko višje šolstvo je od samega začetka imelo vseslovenski značaj. V prvih letih razvoja višjega in visokega šolstva so v Mariboru študirali študenti iz vseh slovenskih pokrajin. Ugotovimo lahko, da je bilo v prvih letih vpisanih 45,5 odstotkov študentov s koroško-štajerskega območja, 15,2 odstotka s podravsko-pomurskega in 30,77 odstotkov z zasavsko-savinjskega območja. Iz Ljubljane je bilo vpisanih 2,8 odstotka, s področja gorenjske 3,9 odstotkov, z dolenske 3,2 odstotka in 5,5 odstotkov iz primorsko-notranske pokrajine. Relativno visok odstotek študentov je bil tudi iz drugih republik bivše države, in sicer okoli 9,3 odstotke (Bračič, 1975).

Ni sporno, da je za mesto Maribor ustanavljanje višjega in visokega šolstva ter ustanovitev Univerze v Mariboru zgodovinsko gledano eden najpomembnejših dogodkov. Vloga mariborskega visokega šolstva v šestdesetih in sedemdesetih letih dvajsetega stoletja, v času socializma, je bila ključna za gospodarski, družbeni in kulturni razvoj mesta in širše regije. Maribor je bil tedaj močno industrializirano in za jugoslovansko gospodarstvo pomembno mesto, zato je prav potreba po kvalificirani delovni sili spodbudila razvoj visokošolskih institucij. Mariborske visokošolske institucije so bile ustanovljene predvsem kot odgovor na potrebo po

¹ Prizadevanja v zvezi z organiziranjem izobraževanja na višji stopnji so v zgodovini Maribora prisotna s številnimi bolj ali manj uspešnimi poskusi, in sicer zlasti organiziranjem izobraževanja duhovščine na področju filozofije in teologije. V bližini falskega gradu so benediktinci že leta 1638 organizirali filozofski študij. Po prenosu sedeža lavantinske škofije iz Šentandraža v Maribor je bil v Mariboru leta 1859 organiziran prvi visokošolski zavod za študij bogoslovja. Ob tem so se ustanavljala različna kulturna, znanstvena in izobraževalna društva oziroma institucije. Tako je bilo leta 1903 ustanovljeno Zgodovinsko društvo, ki je že leta 1904 začelo izdajati znani Časopis za zgodovino in narodopisje, ki ga pod istim imenom izdaja še danes (Bračič, 1975).

tehnično izobraženih kadrih, ki bi podpirali industrializacijo in tehnološki napredek, saj so šole pogosto sodelovale z lokalnimi podjetji pri izobraževanju, raziskavah in razvoju novih tehnologij. Ustanavljanje visokega šolstva in posledično tudi ustanovitev univerze kot središča raziskav in napredka je pripomoglo k tehnološkemu in znanstvenemu napredku mariborske industrije, zlasti pa pospešilo reševanje lokalnih izzivov. Ustanovljene visokošolske delovne organizacije so raziskovale in proučevale specifične težave mesta (npr. področje prometa, izzive varstva okolja, potrebo po pravnikih v gospodarstvu) in ponujale strokovne rešitve na višji stopnji. Z ustanovitvijo Univerze v Mariboru je mesto postalo privlačnejše za prebivalce, ki cenijo dostop do izobraževanja, kar je bistveno prispevalo k razvoju identitete mesta. Tudi danes lahko ob številnih priložnostih vidimo zapise »Univerzitetno mesto Maribor«.²

2 Pravna ureditev višjega in visokega šolstva v Sloveniji (1950–1975)

V petdesetih letih preteklega stoletja Ljudska republika Slovenija (v nadaljevanju: LRS) ni imela zakonskega sistemskega predpisa o višjem in visokem šolstvu. Leta 1957 je bil sprejet »Zakon o Univerzi v Ljubljani« (1957), ki je urejal status, organizacijo in poslovanje Univerze v Ljubljani ter njenih članic, ki so imele status fakultete. Prvi zakon, ki je sistemsko urejal visoko šolstvo, je bil »Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji« (1960). Ta je opredeljeval tako visokošolske organizacijske oblike na področju visokega izobraževanja kot visokošolske zavode. Ločeval je fakultete, visoke šole, umetniške akademije in višje šole. Fakultete so se lahko združevale v univerzo in so razvijale znanstvenoraziskovalno delo, višje in visoke šole pa so se združevale v združenja in so se lahko ukvarjale z znanstvenim delom v skladu z aktom o ustanovitvi. Vse oblike visokošolskih zavodov so lahko ustanovili LRS, okraj, občina, gospodarska ali druga organizacija ali združenje visokošolskih zavodov. V vseh primerih, kadar ustanovitelj ni bila LRS, je akt o ustanovitvi potrjeval izvršni svet. Do uveljavitve omenjenega zakona je LRS s posebnim zakonom ustanavljala posamezne višje in visoke šole. Na podlagi posebne določbe 81. člena citiranega Zakona o visokem šolstvu so prenehali vsi predpisi, ki so urejali položaj in delovanje višjih šol in so bili v nasprotju z določbami tega zakona. Vse visokošolske organizacije so bile dolžne v skladu z 29. členom

² Kot zanimivost velja izpostaviti, da lahko v središču mesta vidimo bronaste kanalizacijske pokrove z mestnim grbom in napisom »Univerzitetno mesto Maribor«.

omenjenega zakona uskladiti svoje statute v roku enega leta, s tem da je izvršni svet v primeru višjih šol ta rok lahko podaljšal.

Glede na to, da se je leta 1963 LRS preimenovala v Socialistično republiko Slovenijo (v nadaljevanju: SRS), je bil v letu 1965 sprejet drugi zakon o visokem šolstvu, ki je predvideval obvezno verifikacijo visokošolskega zavoda, če je visokošolski zavod ustanovila občina, delovna ali druga samoupravna organizacija (»Zakon o visokem šolstvu«, 1965, 14. člen).

2.1 Pravne podlage za ustanovitev višjih in visokih šol v Mariboru

Med prvimi visokošolskimi zavodi s sedežem v Mariboru je bila ustanovljena dvoletna Višja komercialna šola.³ Dejstvo, da je imela omenjena šola sedež v Mariboru, je izzvalo odpor določenih interesnih skupin v Ljubljani. Za njih je bila znana »konservativna ozkost, vzvišenost in samodopadljivost«.⁴ Že dve leti po ustanovitvi se je omenjena šola preimenovala v Višjo ekonomsko-komercialno šolo, s tem da je že leta 1969 začela z izvajanjem štiriletnega študija kot Visoka ekonomsko-komercialna šola, ki je od leta 1972 imela pravico podeljevati tudi doktorat znanosti. Leta 1959 je bila ustanovljena z Višja tehnična šola s strojnim, elektro, tekstilnim, gradbenim in kemijskim oddelkom (»Zakon o ustanovitvi Višje tehnične šole«, 1959).⁵ Veliko zanimanje za študij na višjih šolah v Mariboru je spodbudilo oblastne organe Maribora, da Ljudski skupščini LRS predlagajo ustanovitev treh višjih šol, in sicer dvoletne Višje pravne šole, dvoletne Višje agronomske šole in triletno Višje stomatološke šole.⁶ Vse tri višje šole so začele delovati oktobra 1960. Višja stomatološka šola je bila leta 1970 ukinjena, češ da

³ Zanimivo je, da je Republiška skupščina LRS 2. 7. 1959 sprejela »Zakon o ustanovitvi Višje komercialne šole«, ne da bi v zakonu določili sedež šole. Določene politične strukture iz Ljubljane so insistirale, da naj bo sedež v Ljubljani. V ta namen so tudi pripravljali učni program in potrebne kadre. Takratni izvršni svet (v vlogi sedanje vlade) se je zavedal potrebe po tovrstnih kadrih na območju Maribora oziroma v mariborskem gospodarstvu in je s posebno uredbo (kljub odporu zainteresiranih ljubljanskih struktur) določil, da bo sedež omenjene šole v Mariboru (Bračič, 1975).

⁴ To kaže na odpor ljubljanskih centraliziranih visokošolskih institucij na pobude iz Maribora, ki je bil žal bolj ali manj prisoten ob vsakem poskusu, da se višje šole preoblikujejo v visoke šole oziroma v fakultete. To je bila ena od temeljnih značilnosti odnosov Ljubljane do Maribora, kadar govorimo o razvoju visokega šolstva v Mariboru (Bračič, 1975, str. 11).

⁵ Šola je začela z delom februarja 1960. Leta 1973 se je preoblikovala v štiriletno Visoko tehniško šolo. Ustanovitev in razvoj šole je še zlasti podpirala takrat že visoko razvita mariborska industrija, še posebej Tovarna avtomobilov Maribor (TAM) in Metalna Maribor (Bračič, 1975).

⁶ Vse tri višje šole so bile ustanovljene s sklepi Ljudske skupščine LRS na seji Zbora proizvajalcev in Republiškega zbora 21. junija 1960 (»Zakon o Višji agronomski šoli v Mariboru«, 1960; »Zakon o Višji pravni šoli v Mariboru«, 1960; »Zakon o Višji stomatološki šoli v Mariboru«, 1960).

medicinski študij ne prenese stopnjevanega študija in da je teh kadrov preveč.⁷ Leta 1961 je bila na podlagi zakona ustanovljena Pedagoška akademija (»Zakon o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru«, 1961). Njena ustanovitev je vsebinsko pomenila preoblikovanje detaširanega oddelka Višje pedagoške šole iz Ljubljane (Bračič, 1975), ki je v Mariboru začel z delom sočasno z začetkom delovanja omenjenih treh višjih šol v letu 1960. Pedagoška akademija je bila ustanovljena kot visoka šola za usposabljanje učiteljev, ki naj bi organizirala študij prve in druge stopnje (Haramija, 2011). Izobraževala je učitelje z višjo in visoko izobrazbo za osnovne in druge šole ter druge vzgojno-izobraževalne zavode. Z zakonom je pridobila pravico, da organizira in razvija znanstveno delo na področju vzgoje in izobraževanja. »Z ustanavljanjem višjih šol se je začelo za Maribor pomembno obdobje, rečemo lahko celo – prelomnica v njegovem razvoju.«⁸

2.2 Pravne podlage za ustanovitev Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru

Višje šole in Pedagoška akademija so tesno medsebojno sodelovale, tako da se je kmalu izkazala potreba po institucionalnem povezovanju, kar je prepoznala tudi Skupščina LRS s sprejetjem »Zakona o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru« (1961) (v nadaljevanju: Združenje), ki je določal, da se tudi bodoče višje šole v Mariboru vključijo v Združenje. Če jih Združenje ne bi sprejelo v članstvo, bi o tem na zahtevo visokošolskega zavoda odločal izvršni svet. Sedež Združenja se je sprva nahajal na Mladinski ulici 9, kasneje pa se je preselil na Krekovo ulico 2 v Mariboru, kjer je bil od leta 1975 do selitve v novo stavbo leta 2000 tudi sedež Univerze v Mariboru. S šestimi visokošolskimi zavodi je postal Maribor močno visokošolsko središče. Združenje je bilo prva tovrstna visokošolska institucija v Sloveniji in je temeljila na pravni zasnovi statusne oblike Univerze v Ljubljani. Združenje je delovalo na podlagi statuta, ki so ga sprejeli na skupščini članic decembra 1961. V osnovi je Združenje predstavljalo začetek bodoče univerze, ki je bila ustanovljena leta 1975. Vlogo osrednje knjižnice mariborskega visokega šolstva je že v času ustanavljanja prvih visokošolskih zavodov prevzela Študijska knjižnica v

⁷ Medicinski krogi so že leta 1960 predlagali, naj se v Mariboru organizira tudi študij medicine, vendar tega – po mnenju mariborskih krogov – ni bilo mogoče udejanjiti, zato se je organiziral študij stomatologije, na katerem bi se izobraževal višji dentist. Na začetku se je študij opravljal po barakah, sicer z najsodobnejšo opremo, a se je s pomočjo Zavoda za zdravstveno zavarovanje in mesta Maribor dokaj hitro zgradila sodobna stavba, ki je bila takrat najsodobnejša tovrstna visokošolska ustanova v Jugoslaviji. Po tretjem letu študija so študenti lahko nadaljevali študij v četrtem letniku medicine v Ljubljani (Bračič, 1975, str. 11).

⁸ Vizionarska trditev Franceta Venturinića, takratnega predsednika Okrožnega sodišča v Mariboru, v intervjuju, objavljenem v Večeru (Z. P., 1960).

Mariboru kot edina splošno znanstvena in dobro organizirana knjižnica v mestu. Ustanoviteljske pravice je imel Okrajni ljudski odbor Maribor, ki je zaradi razvoja mariborskega visokega šolstva le-te konec leta 1964 prenesel na Združenje, ki je nato leta 1970 podalo tudi soglasje k preimenovanju knjižnice v Visokošolsko in študijsko knjižnico v Mariboru (Hartman, 1978).

Različne izobraževalne institucije pa so začeli ustanavljati tudi v drugih slovenskih krajih. Okrajni ljudski odbor Kranj je leta 1958 ustanovil Zavod za izobraževanje kadrov in preučevanje organizacije dela v Kranju, ki je izvajal dveletni program šolanja vodstvenih kadrovskih delavcev iz večjih gorenjskih podjetij. Zavod je leta 1962 ustanovil Višjo kadrovsko šolo, ki jo je potrdil izvršni svet skupščine LRS leta 1963. V letu 1965 se je Višja kadrovska šola preimenovala v Višjo šolo za organizacijo dela v Kranju. Možnost delovanja visokošolskih organizacij, ustanovljenih s strani občine, je bila pogojena z verifikacijo republiškega upravnega organa, ki pa ni bila uspešna. Skupščina SRS je sprejela Zakon o ustanovitvi višje šole za organizacijo dela, ki je prevzela študente bivše likvidirane Višje šole za organizacijo dela in praktično nadaljevala izvajanje študija na področju organizacije dela (Šetinc, 1979).

2.3 Pravne podlage za ustanovitev Univerze v Mariboru

Ob koncu petdesetih let preteklega stoletja so se v Sloveniji in tudi v drugih republikah bivše Jugoslavije začele kritike in razprave o visokošolskem sistemu izobraževanja strokovnjakov, ki jih je potrebovalo gospodarstvo. Kritike so se nanašale zlasti na tradicionalni ustroj izobraževanja strokovnjakov na univerzi, ki ni sledil takratnim potrebam gospodarstva in tudi ne družbeno-političnim smernicam. Razprava se je končala na zvezni ravni s sprejemom »Resolucije o izobraževanju strokovnih kadrov« (1960). Resolucija je izpostavila združevanje t. i. šolskega in izvenšolskega načina izobraževanja strokovnih kadrov v enotni sistem strokovnega izobraževanja. Svetovala je uvedbo raznovrstnih oblik izvenšolskega izobraževanja, vključno z izrednim študijem in uvajanjem stopnjevanega študija na fakultetah, določala pa je tudi možnost ustanavljanj višjih šol. Ustanavljanje prvih višjih in visokih šol v Mariboru v začetku šestdesetih let preteklega stoletja je temeljilo prav na izhodiščih omenjene resolucije. Obstoje višjih šol v Mariboru je bil ob koncu šestdesetih let preteklega stoletja »pod močnim pritiskom konservativnih sil na ljubljanski univerzi ob tihi podpori dela republiških upravnih organov« (Zorič, 1979, str. 85). Posledica tega odpora je bila ukinitve Višje stomatološke šole v Mariboru.

Razprave o visokem šolstvu so prenehale s sprejetjem »Zakona o visokem šolstvu (ZVS)« (1975), s katerim se je utrdil položaj višjega in visokega šolstva v Sloveniji, sprejem zakona pa je bil hkrati tudi izhodišče za ustanovitev Univerze v Mariboru (15. seja Zbora združenega dela, 29. 4. 1975, Socialistična republika Slovenija, 1976).

Sprejem ZVS je pomenil politično prelomnico v razvoju višjega in visokega šolstva v Sloveniji. Še bistveno večjega pomena pa je bil za mesto Maribor, saj je omogočal ohranitev višjih in visokih šol, ki so bile ustanovljene po reformnem prizadevanju skladno z resolucijo iz leta 1960.⁹ Temeljna značilnost zakona je bila organiziranje visokega šolstva na temeljih samoupravljanja, katerega nosilci so uporabniki, delavci v izobraževanju in študenti. Visokošolske delovne organizacije so lahko ustanovile: organizacije združenega dela (gospodarski subjekti), samoupravne interesne skupnosti, krajevne skupnosti, družbenopolitične skupnosti in družbenopolitični organizacije, s tem da je ustanovitelj moral izpolnjevati pogoje¹⁰ in pridobiti soglasje skupščine SRS. V 50. členu »ZVS« (1975) je bila posebej urejena možnost študija ob delu. V »ZVS« (1975) je bil posebej urejen status univerze kot skupnosti visokošolskih delovnih organizacij s statusom pravne osebe, pri čemer je iz zakona izhajalo, da se visokošolske organizacije obvezno združujejo v univerze.

K izdelavi osnutka Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru (v nadaljevanju: Sporazum) se je pristopilo že v času priprave predloga ZVS. Sporazum je bil vsebinsko obsežen pravni akt, ki šteje za ustanovni akt Univerze v Mariboru. V uvodnih temeljnih načelih se poudarja, da se podpisnice Sporazuma združujejo v univerzo na podlagi svobodno izražene volje delavcev in študentov zaradi izpolnjevanja nalog, ki v splošnem interesu zahtevajo enotnost sistema dela, ter zaradi usklajevanja in skupnega uresničevanja skupnih interesov. Zadeve skupnega pomena Sporazum podrobneje opredeljuje v 3. členu v 22. točkah (Bračič, 1975). Posebno pozornost posveča samoupravljanju in pri tem opredeljuje obvezni svet univerze kot najvišji organ, ki ga sestavljajo delegati delavcev podpisnic, študentov ter uporabnikov. Ob svetu univerze deluje tudi svet samoupravne kontrole, ki nadzoruje pravilno in namensko ter smotrno rabo sredstev, s katerim gospodari univerza. Glede na to, da je ena od bistvenih nalog univerze izvajanje

⁹ »Današnji sprejem novega zakona je prav gotovo najbolj revolucionaren akt v zgodovinskem razvoju našega visokega šolstva«, tako Janez Milčinski, rektor Univerze v Ljubljani, na 15. seji Zbora združenega dela Skupščine SRS, 29. aprila 1975, ob sprejemanju Zakona o visokem šolstvu (Slovenija, 1976).

¹⁰ V »ZVS« (1975) so bili določeni naslednji pogoji: izkazana dolgoročna potreba po kadrih določene stroke z višjo, visoko ali podiplomsko izobrazbo, določitev njihovega profila, predlog potrebnih pedagoških in drugih delavcev, zagotovljena sredstva za financiranje najmanj za eno predpisano dobo trajanja študija in soglasje skupščine SRS.

habilitacijskih postopkov, Sporazum opredeljuje tudi habilitacijsko komisijo, ki pred izvolitvijo v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev daje mnenje o tem, ali kandidati izpolnjujejo z zakonom določena merila za izvolitev v naziv. Prav tako je habilitacijska komisija že takrat lahko predlagala odvzem naziva. Habilitacijska komisija je bila sestavljena iz 15 članov, med katerimi je bila večina delegatov izvršnega sveta Skupščine SRS in republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva.

Poleg navedenih organov univerze je Sporazum opredeljeval tudi izvršilne organe, in sicer gospodarski odbor, odbor za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito ter odbor za študijsko in raziskovalno delo (Bračič, 1975). Določal je tudi kolegijski poslovodni odbor, ki vodi poslovanje univerze, organizira in usklajuje delo članic. Člane omenjenega odbora imenuje svet univerze na predlog Socialistične zveze delovnega ljudstva iz vrst delavcev in študentov ter delovne skupnosti tajništva. Predsednik poslovodnega organa odbora je rektor, ki mora biti visokošolski učitelj. Rektor je zakoniti zastopnik univerze in odloča o rabi sredstev.

V preostalem delu Sporazum vsebuje določila o načrtovanju programov dela in delovanja članic univerze in o združevanju sredstev za določene skupne naloge ter financiranje dejavnosti. V Sporazumu je bilo določeno, da strokovna administrativna opravila opravljajo delavci, organizirani v posebni organizacijski enoti delovne skupnosti tajništva univerze, ki jo vodi glavni tajnik univerze. V prehodnih določbah Sporazuma je bila določena obveznost univerze, da do 21. novembra 1975 sprejme statut in da v roku 30 dni od sprejetja statuta izvoli delegate v svet univerze in v svet samoupravne kontrole. Glede na to, da je Sporazum dobil podporo v javni razpravi med članicami Združenja, je njegov predstojnik Vladimir Bračič, povabil vse članice Združenja, da na svojih organih sprejmejo sklep o vključitvi v univerzo ter določijo zakonitega zastopnika članice iz vrst pedagoških delavcev in študentov za podpis Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru. Podpis je bil opravljen ob prisotnosti predstavnikov državne in lokalne oblasti 12. junija 1975 v veliki sejni sobi na sedežu Združenja visokošolskih zavodov Maribor na Krekovi 2. Skupščina SRS je 2. julija 1975 z »Odlokom o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru« (1975) potrdila ustanovitev univerze. Svet Združenja je ustanovitev Univerze v Mariboru razglasil 3. julija 1975. Pravna razglasitev ustanovitve univerze na podlagi potrditve Skupščine SRS je bila opravljena v sejni sobi delovne organizacije Impol v Slovenski Bistrici kot simbolno dejanje povezanosti gospodarstva z Univerzo v Mariboru.

Slovesna razglasitev Univerze v Mariboru je bila 18. septembra 1975 v dvorani Union v Mariboru. Na slovesnosti so prisostvovali najvišji predstavniki republiških državnih organov ter vodstva družbenopolitičnih organizacij, predstavniki gospodarstva in negospodarstva, visokošolski delavci, študenti domače univerze in predstavniki zamejskih Slovencev Koroške in Primorske, rektorji oziroma prorektorji dvanajstih jugoslovanskih univerz in osmih univerz iz tujine. Svečano pergamentno listino so podpisali Dušan Bobek in študent Marjan Vešnar za Visoko ekonomsko-komercialno šolo, Ljubo Črepinšek in študent Marjan Kočevar za Visoko tehnično šolo, Bogdan Kavčič in študent Marjan Hajdinjak za Visoko šolo za organizacijo dela v Kranju, Borut Belec in študentka Vesna Lapanje za Pedagoško akademijo, Šime Ivanjko in študent Tomo Jarni za Višjo pravno šolo, Stojan Vrabl in študent Rado Klančar za Višjo agronomsko šolo, Bruno Hartman in Zlata Kert za Visokošolsko in študijsko knjižnico v Mariboru.

3 Statusna organiziranost Univerze v Mariboru in njenih članic

Od ustanovitve leta 1975 je postopek statusne organiziranosti in delovanja Univerze v Mariboru in njenih fakultet potekal v skladu z določili »ZVS« (1975). Na podlagi 40. člena »Ustave SRS« (1974) in 9. člena »ZVS« (1975) so bile 11. junija 1976 podpisane spremembe in dopolnitve Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru (»Samoupravni sporazum«, 1977) naslednjih šestih visokošolskih delovnih organizacij: Visoke ekonomsko-komercialne šole Maribor, Visoke tehniške šole Maribor, Visoke šole za organizacijo dela Kranj, Pedagoške akademije Maribor, Višje pravne šole Maribor, Višje agronomske šole Maribor ter Visokošolske in študijske knjižnice, ki so hkrati tudi podpisnice samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru. V skladu z 2. odstavkom 9. člena »ZVS« (1975) je bila univerza takrat statusno organizirana kot skupnost visokošolskih delovnih organizacij in je bila pravna oseba, ki je izvajala zakonsko določene pristojnosti ter delovne naloge, ki so ji jih visokošolske delovne organizacije s samoupravnim sporazumom o združitvi poverile v izvedbo. Univerzo je predstavljal in zastopal rektor, ki je bil imenovan za dobo dveh let na predlog Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije s strani sveta univerze iz vrst javno priznanih visokošolskih učiteljev. Za notranjo organizacijo delovanja so bile univerze v skladu z 2. odstavkom 14. člena »ZVS« (1975) dolžne sprejeti statut univerze, v katerem so določile svoje naloge, organiziranost, način dela svojih organov, način izvrševanja delavske kontrole in druga vprašanja skupnega pomena za delovne ljudi, organizacije in skupnosti. Na tej podlagi je Svet Univerze v

Mariboru ugotovil, da je bil sprejet »Statut Univerze v Mariboru« (1977) z večino glasov vseh delavcev in vseh študentov Univerze v Mariboru ter da je Skupščina SR Slovenije dala soglasje k določbam.

Zaradi potreb po usklajevanju, povezovanju in razvijanju knjižničarske, dokumentacijske in informacijske dejavnosti na Univerzi v Mariboru je bil 15. maja 1977 ob sodelovanju Univerzitetne knjižnice Maribor sklenjen »Samoupravni sporazum o ustanovitvi in delovanju knjižnično-dokumentacijsko-informacijskega sistema v Univerzo v Mariboru združenih visokošolskih in drugih organizacij« (1977), s katerim so vse visokošolske in druge delovne organizacije povezale svoje knjižnice. 20. junija 1977 je bil podpisan še »Samoupravni sporazum o položaju, organiziranju in delovanju Računalniškega centra pri Univerzi v Mariboru«¹¹ (1977) iz razloga poenotenega in usklajenega razvoja informatike in računalništva ter njegovega uvajanja v pedagoški proces in znanstvenoraziskovalno dejavnost. Za zagotavljanje bivalnih kapacitet študentov je bilo med letoma 1978 in 1984 zgrajenih pet stolpičev študentskih domov, ki so skupno zagotavljali 1.349 novih ležišč za študente Univerze v Mariboru.

Razvoj novih študijskih programov in potrebe okolja so bile razlog za preoblikovanje visokošolskih delovnih organizacij, ki so bile združene v Univerzo v Mariboru, iz visokih šol v fakultete, in sicer se je leta 1985 Visoka tehniška šola preoblikovala v Tehniško fakulteto v Mariboru, leta 1986 je Pedagoška akademija Maribor z »Odlokom o soglasju k spremembi imena Pedagoške akademije Maribor« postala Pedagoška fakulteta Maribor.¹² V letu 1989 je temu najprej sledila Visoka ekonomsko-komercialna šola, ki se je preimenovala v Ekonomsko-poslovno fakulteto Maribor, v nadaljevanju istega leta pa je tudi Visoka šola za organizacijo dela Kranj spremenila ime v Fakulteto za organizacijske vede Kranj. Na podlagi Elaborata o študiju prava v okviru Univerze v Mariboru ter s pripravo sprememb, vezanih na izvedbo študijskega programa, je bil 27. septembra 1990 v Skupščini RS sprejet »Zakon o ustanovitvi Visoke pravne šole v Mariboru« (1990).

¹¹ Besedilo 1. člena sporazuma je za novoustanovljeni center uvedlo kratico RCU.

¹² »Odlok o soglasju k spremembi imena Pedagoške akademije« (1986), ki je veljal od 28. 2. 1986, je določal: »Na predlog Pedagoške akademije, Maribor daje Skupščina SR Slovenije soglasje k spremembi imena te visokošolske organizacije v Pedagoško fakulteto, Maribor.«

V letu 1992 je prišlo do preoblikovanja sestave Univerze v Mariboru, in sicer je Vlada Republike Slovenije na podlagi 11. člena in 2. točke 23. člena »Zakona o raziskovalni dejavnosti« (1991) izdala »Odlok o ustanovitvi Univerzitetnega inštituta informacijskih znanosti« (1992), s katerim se je s preoblikovanjem Instituta informacijskih znanosti Univerze v Mariboru ustanovil javni raziskovalni zavod.¹³ V skladu s 6. členom »Odloka o ustanovitvi Univerzitetnega inštituta informacijskih znanosti« (1992) se je Univerza v Mariboru zavezala, da so bila sredstva za začetek delovanja zagotovljena v obsegu sredstev, določenih s pogodbo o prenosu ustanoviteljskih pravic na Institutu informacijskih znanosti Univerze v Mariboru, sklenjene med Univerzo v Mariboru in Vlado Republike Slovenije 17. februarja 1992. V okviru Univerze v Mariboru je ostal oddelek z nazivom Računalniški center Univerze v Mariboru (RCUM), ki deluje še danes, in katerega osnovna dejavnost je postal razvoj in vzdrževanje računalniške in komunikacijske infrastrukture na univerzi ter informacijskega sistema univerze in njenih članic.

Spremembe statusa posameznih članic so se nadaljevale v letu 1992, in sicer je bil za izvedbo programov v visokem izobraževanju kmetijske usmeritve za pridobitev in izpopolnjevanje izobrazbe ter za izvedbo raziskovalnega dela na področju kmetijstva sprejet »Zakon o ustanovitvi Visoke kmetijske šole v Mariboru« (1992). Višja agronomska šola se je tako preoblikovala v Visoko kmetijsko šolo v Mariboru, ki je izvajala visokošolski program Sadjarstvo in vinogradništvo.

Od leta 1968, ko je bila ustanovljena Višja tehniška varnostna šola, pa do leta 1993 v Sloveniji ni bil ustanovljen noben nov visokošolski zavod. Zastoj je prekinila ustanovitev Višje zdravstvene šole Univerze v Mariboru, ki je v študijskem letu 1993/1994 vpisala prvo generacijo študentov (»Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS) – EPA 319 – II – prva obravnava«, 1997). Visoka šola je bila ustanovljena z »Zakonom o ustanovitvi Višje zdravstvene šole v Mariboru« (1993), in sicer kot javni visokošolski zavod, pravna oseba, ki deluje v okviru Univerze v Mariboru.

Državni zbor RS je 2. junija 1993 sprejel še en zakon, vezan na Univerzo v Mariboru, in sicer »Zakon o spremembi Zakona o ustanovitvi Visoke pravne šole v Mariboru« (1993) kot zakonsko podlago za preimenovanje Visoke pravne šole v Mariboru v Pravno fakulteto v Mariboru.

¹³ V besedilu 2. člena odloka je določeno skrajšano ime IZUM.

V letu 1993 je bil sprejet nov »Zakon o visokem šolstvu (ZViS)«, ki je dal zakonsko podlago za statusno preoblikovanje takratnih javnih univerz, podlago za ustanovitev samostojnih visokošolskih zavodov in nove smernice pri razvoju visokega šolstva. Po uveljavitvi »ZViS« (1993) so se nekatere velike fakultete obeh javnih univerz organizacijsko preuredile v več manjših, ločeno po študijskih in znanstvenoraziskovalnih področjih, ki so jih razvijala. Na Univerzi v Mariboru so bile to: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Fakulteta za gradbeništvo, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo ter Fakulteta za strojništvo. Višja šola za notranje zadeve se je preoblikovala v visoko strokovno šolo ter se preimenovala v Visoko policijsko-varnostno šolo, ki je bila takrat edini samostojni visokošolski zavod v Sloveniji, ki je uporabil zakonsko določilo o pridruženem članstvu in je bil skladno s Statutom Univerze v Ljubljani njena pridružena članica (»Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS) – EPA 319 – II – prva obravnava«, 1997). »ZViS« (1993) je predvidel tudi sprejetje strateškega dokumenta za področje visokega šolstva in Nacionalnega programa visokega šolstva ter s strani Vlade RS ustanovitev Sveta RS za visoko šolstvo kot organa, ki vladi svetuje pri pripravi in spreminjanju visokošolske zakonodaje, sodeluje pri načrtovanju razvoja visokošolskega izobraževanja, spodbuja in razvija sodelovanje med visokošolskimi zavodi ter opravlja zakonsko določene naloge, vezane na oblikovanje in spremembe izobraževalne dejavnosti visokošolskih zavodov. Svet RS za visoko šolstvo je bil predhodnik današnje Nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu.

Na podlagi 85. in 86. člena »ZViS« (1993) je bilo določeno, da Republika Slovenija postane ustanovitelj Univerze v Ljubljani in Univerze v Mariboru, ki nadaljujeta delo kot javna visokošolska zavoda, ter da fakultete, umetniške akademije, višje in visoke šole, združene v Univerzo v Ljubljani oziroma Univerzo v Mariboru, postanejo z dnem uveljavitve tega zakona članice Univerze v Ljubljani oziroma Univerze v Mariboru. Navedeno je bilo izvedeno s sprejemom akta o preoblikovanju univerz v Državnem zboru RS. Za Univerzo v Mariboru je bil sprejet »Odlok o preoblikovanju Univerze v Mariboru« (1994) (v nadaljevanju: Odlok), na podlagi katerega je postala Univerza v Mariboru pravna oseba z osmimi fakultetami in dvema visokima strokovnima šolama kot članicami univerze, pri čemer so bile največje spremembe na področju razdružitve štirih novih tehniških fakultet in Visoke zdravstvene šole, ki je bila preoblikovana iz Višje zdravstvene šole v Mariboru. Univerza je po »Odloku« (1994) v pravnem prometu začela poslovati s 1. januarjem 1995 in takrat je prenehala delovati dotedanja članica Tehniška fakulteta, v 24. členu »Odloka«

(1994) so bili natančno določeni pravni nasledniki, vezani na organizacijske oddelke, ki so do takrat delovali v sklopu Tehniške fakultete.¹⁴ Univerzitetna knjižnica Maribor in Študentski domovi niso bili vključeni v besedilo »Odloka« (1994). V nadaljevanju so bile vse organizacijske spremembe, vezane na nov status oziroma ime članic univerze ali drugih članic, sprejete v Državnem zboru RS na podlagi 15. člena »ZViS« (1993) z »Odlokom o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-A)« (1995). Visoka kmetijska šola je s sprejetjem »OdPUM-A« (1995) postala Fakulteta za kmetijstvo.

Z »Odlokom o spremembah in dopolnitvah odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-B)« (1996) je postala kot drugi zavod članica Univerze v Mariboru Univerzitetna knjižnica Maribor.

S sprejemom »Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1)« (2000) je Univerza v Mariboru imela 19 članic, 17 fakultet in 2 druga zavoda, Univerzitetno knjižnico Maribor in Študentske domove. Z sprejemom »OdPUM-1« (2000) so bile določene osnovne dejavnosti v skladu z Uredbo o uvedbi in uporabi standardne klasifikacije dejavnosti ter študijska področja in primeroma naštetih študiji, razvrščeni v skladu s Iscedovo klasifikacijo, kar je bilo izjemno pomembno za financiranje Univerze v Mariboru in določanje faktorja študijske skupine pri dodeljevanju sredstev po letu 2003. V »OdPUM-1« (2000) je bila določena tudi podrobna sestava Upravnega odbora Univerze v Mariboru in razmerje med posameznimi kategorijami predstavnikov.

Univerza v Mariboru se je od leta 2003 kar nekajkrat preoblikovala in spremenila sestavo svojih članic. S sprejetjem »Odloka o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1A)« (2003) sta novi članici postali Fakulteta za varnostne vede, ki se je preoblikovala s spremembo pridružene članice Univerze v Mariboru iz Visoke policijsko-varnostne šole v fakulteto Univerze v Mariboru s sedežem v Ljubljani, ter novoustanovljena Medicinska fakulteta. Z »Odlokom o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1B)« (2004) je bila v okviru Univerze v Mariboru ustanovljena nova članica, Fakulteta za logistiko, ki ima lokacijo izven Maribora (izobraževalno in

¹⁴ V skladu s 24. členom »Odloka« (1994) so bile določene naslednje nove članice Univerze v Mariboru: Tehniška fakulteta – Oddelek za elektrotehniko, računalništvo in informatiko kot Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko; Tehniška fakulteta – Oddelek za gradbeništvo kot Fakulteta za gradbeništvo; Tehniška fakulteta – Oddelek za kemijsko tehnologijo kot Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo ter Tehniška fakulteta – Oddelek za strojništvo kot Fakulteta za strojništvo.

znanstvenoraziskovalno dejavnost izvaja v Celju). V letu 2006 je prišlo do preoblikovanja Pedagoške fakultete, in sicer na način, da sta bili ustanovljeni dve novi članici, Filozofska fakulteta ter Fakulteta za naravoslovje in matematiko (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1C)«, 2006).¹⁵ Z razvojem novih študijskih programov za področje zdravstvene nege se je Visoka zdravstvena šola preoblikovala v Fakulteto za zdravstvene vede, kar je bilo potrjeno s sprejetjem »Odloka o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1D)« (2006) v Državnem zboru RS 20. decembra 2006. Univerza v Mariboru je v letu 2007 ustanovila še eno članico, in sicer Fakulteto za energetiko s sedežem v Krškem ter dislocirano enoto v Brežicah (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1E)«, 2007), v letu 2009 pa še Fakulteto za turizem s sedežem v Brežicah (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1G)«, 2009). S spremembami študijskih programov in razvojem fakultet sta dve članici spremenili ime, in sicer je Fakulteta za kmetijstvo postala Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1F)«, 2009), Fakulteta za gradbeništvo pa Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo (»Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1H)«, 2015).

3.1 Univerzitetna knjižnica Maribor in njena vloga pri razvoju knjižnične dejavnosti

Zametki Univerzitetne knjižnice Maribor (UKM) segajo v leto 1903, ko je bila ustanovljena knjižnica Zgodovinskega društva za slovensko Štajersko. Tedanji mariborski izobraženci, z dr. Francem Kovačičem na čelu, so s knjižnico utemeljili sistematično zbiranje in raziskovanje dokumentov, pričevalcev zgodovine štajerskih Slovencev. Leta 1918 si je z uredbo o obveznih izvodih zagotovila pravico do prejemanja obveznih izvodov vseh tiskov z območja Slovenije (»194. Naredba poverjenišтва za notranje zadeve«, 1918, citirano v Hartman, 1978, str. 21) in njena vsebinska zasnova se je razširila tudi na druge vede. Mariborski mestni organi so prisluhnili izraženi potrebi po ustanovitvi javne znanstvene knjižnice s statutom iz

¹⁵ V okviru »OdPUM-1C« (2006) se je na pobudo Senata Univerze v Mariboru in Upravnega odbora Univerze v Mariboru spremenilo ime Fakultete za policijsko-varnostne vede, ki je postala Fakulteta za varnostne vede.

leta 1925. Knjižnico so poimenovali Študijska knjižnica in skrb zanjo je prevzela Občina Maribor (Hartman, 1978).

Čas med obema svetovnima vojnama in po drugi svetovni vojni je zaznamovalo delovanje Janka Glazerja, sprva knjižničarja in kasneje dolgoletnega ravnatelja Študijske knjižnice. Strokovni razcvet knjižnice je prekinila druga svetovna vojna, ki je prizadela tudi knjižnični fond. Četrtna predvojnega knjižničnega fonda se je za vedno izgubila. Pravni položaj knjižnice je bil določen leta 1945 z uredbo tedanjega Ministrstva za prosveto o ustanovitvi okrožnih študijskih knjižnic za celjsko, novomeško in mariborsko okrožje. Leta 1946 je bila knjižnica formalno ustanovljena. Financiranje sta si delila mariborsko okrožje in Ministrstvo za prosveto. Uredba je opredelila domoznansko nalogo knjižnice za teritorij mariborskega okrožja in tudi njeno izobraževalno ter znanstveno funkcijo. Po mnogih različnih lokacijah se je knjižnica leta 1952 ustalila v stavbi na vogalu Partizanske in Prešernove ulice v Mariboru (Hartman, 1978).

Statut Študijske knjižnice iz leta 1958 je Študijsko knjižnico opredelil kot osrednjo znanstveno knjižnico za področje Maribora in njegove okolice. Prizadevanja za razvoj tedanje Študijske knjižnice v visokošolsko in kasneje v univerzitetno knjižnico so se pričela že leta 1959 z razvojem visokega šolstva v Mariboru. Z ustanovitvijo Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru leta 1961 je tedanja Študijska knjižnica, kot edina splošna znanstvena knjižnica v Mariboru, postala osrednja knjižnica mariborskega visokega šolstva, ki je pomagala ustanavljati ter urejati knjižnice novih visokošolskih zavodov. Istega leta je Okrajni ljudski odbor v ustanovitveni odločbi opredelil, da je Študijska knjižnica »v prvi vrsti namenjena potrebam višjih in visokih šol v Mariboru« (Sapač, 2003, str. 38) in leta 1964 prenesel ustanoviteljske pravice na Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, kar je povezanost z visokoškolskimi zavodi samo še utrdilo. Dve tretjini proračuna knjižnice je pokrival Sklad za šolstvo republike Slovenije, eno tretjino pa Okrajni ljudski odbor (Sapač, 2003). V tem obdobju je bila tedanja Študijska knjižnica »javna knjižnica mariborskega področja in hkrati osrednja knjižnica mariborskih visokošolskih zavodov« (Sapač, 2003, str. 39). Leta 1964 je knjižnica dobila statut, ki je določil, da je knjižnica samostojni zavod (Sapač, 2003) in utrdil organizacijsko shemo knjižnice, ki jo je narekovala njena razširjena dejavnost. Bila je osrednja knjižnica mariborskih visokošolskih zavodov. Od leta 1972 je bila knjižnica skladno z določbami »Zakona o obveznem pošiljanju tiskov« (1972) prejemnica obveznega in arhivskega izvoda slovenskih tiskov, kar je dokončno utemeljilo njeno arhivsko funkcijo. Z njeno preobrazbo se je spreminjala

tudi sestava njenih bralcev. Med njimi je od leta 1962 konstantno naraščal delež študentov in učiteljev mariborskih visokošolskih zavodov.

Leta 1970 se je knjižnica preimenovala »v Visokošolsko in študijsko knjižnico v Mariboru, s čimer je soglašalo Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru in Skupščina občine Maribor« (Sapač, 2003, str. 40). Preimenovanje je bilo le formalna potrditev dela, ki ga je knjižnica opravljala že od leta 1959. »Leta 1972 je financiranje knjižnice v celoti prevzela Izobraževalna skupnost Slovenije, le domoznansko dejavnost je financirala Kulturna skupnost Maribor« (Sapač, 2003, str. 39).

V procesu ustanavljanja Univerze v Mariboru je sodelovala tudi Visokošolska in študijska knjižnica v Mariboru. Samoupravni sporazum o združitvi v Univerzo v Mariboru je 12. junija 1975, skupaj s šestimi visokimi in višjimi šolami kot enakovredna in enakopravna soustanoviteljica, podpisala tudi Visokošolska in študijska knjižnica v Mariboru. V imenu knjižnice sta sporazum podpisala tedanji ravnatelj, Bruno Hartman ter Zlata Kert. Po ustanovitvi Univerze v Mariboru leta 1975 se je tudi knjižnica preimenovala v Univerzitetno knjižnico Maribor (v nadaljevanju: UKM) (Sapač, 2003).

UKM je postala osrednja univerzitetna knjižnica mariborske univerze, znanstvena knjižnica za širše območje, domoznanska knjižnica za Maribor in okolico ter arhivska knjižnica za gradivo z območja Slovenije. Po tujih zgledih si je prizadevala, da bi bilo knjižničarstvo mariborskega visokega šolstva povezano v učinkovit sistem. Sprva je živela misel, da bi knjižnica »v celoti centralno urejala knjižnične zadeve« (Sapač, 2003, str. 40), vendar so visokošolski zavodi ustanavljali svoje knjižnice. Leta 1974 je Bruno Hartman izdelal Projekt visokošolskega knjižničnega sistema v Mariboru (Hartman, 1974) in na osnovi katerega so Univerza v Mariboru in vanjo vključene visokošolske in druge organizacije leta 1977 podpisale samoupravni sporazum o ustanovitvi knjižničarsko-dokumentacijsko-informacijskega sistema Univerze v Mariboru, ki je predstavljal temelj za racionalno in razvojno perspektivo visokošolskega knjižničarstva v Mariboru (Hartman, 1978). V ta okvir sodijo tudi prizadevanja za novo stavbo UKM, ki jo je knjižnica dobila leta 1988. Slovesna otvoritev nove zgradbe je bila 25. novembra 1988. Stavba je že takrat obsegala sedem etaž s skupno površino 11.519 kvadratnih metrov. Načrte zanjo je izdelal arhitekt Branko Kocmut, notranja oprema pa je bila delo Mirka Zdovca (Rajh, 1993).

Knjižnična zgradba, postavljena ob zgradbo Univerze v Mariboru, sestavlja mariborsko univerzitetno središče. Še danes je marsikateremu Mariborčanu v spominu simbolna selitev knjižničnega gradiva z »živo verigo«, v kateri je sodelovalo več kot tisoč občanov, s pomočjo katerih je knjižnica preselila knjižnično gradivo iz lokacije na Prešernovi ulici v novo stavbo (Gospejna ulica). (Rajh, 1993). Leta 1982 je knjižnica začela z uvajanjem informacijske tehnologije (Sapač, 1993). Izdelan je bil projekt avtomatizacije izposoje, na osnovi katerega je Računalniški center univerze (kasneje Institut informacijskih znanosti – IZUM) v sodelovanju s knjižničarji UKM pripravil prvo verzijo računalniških programov. Univerzitetna knjižnica Maribor je bila tako prva knjižnica v državi, ki je računalniško podprla izposajo gradiva (Sapač, 1993). Sledili so drugi računalniško podprti segmenti dejavnosti, med pomembnejše vsekakor sodi računalniško podprti sistem bibliografske evidence raziskovalnega dela na Univerzi v Mariboru ter njegova povezava z danes kooperativnim spletnim bibliografskim sistemom in servisi COBISS. Že leta 1987 je knjižnica pričela s ponudbo virov v elektronski obliki.

Univerzitetna knjižnica Maribor je s spremembo odloka (»OdPUM-B«, 1996) tudi uradno postala del Univerze v Mariboru. Dopolnitev odloka je za knjižnico pomenila ureditev pravnega statusa in nadaljevanje poti razvoja, v katero se je knjižnica usmerila že leta 1959. Velik pomen knjižnice izhaja tudi iz »Statuta Univerze v Mariboru« (2001, str. 13), ki vsebuje naslednjo določbo: »Univerzitetna knjižnica Maribor kot osrednja univerzitetna knjižnica daje s svojo dejavnostjo informacijsko podporo izobraževalnemu, znanstvenoraziskovalnemu in umetniškemu delu na univerzi, koordinira knjižnično informacijsko dejavnost, koordinira nabavo in ponudbo knjižnično-informacijskega gradiva ter medknjižnično izposajo na univerzi, koordinira izdelavo bibliografije univerze, izobražuje uporabnike o knjižničnem gradivu ter posreduje informacije za raziskovalno in strokovno delo tudi drugim uporabnikom /.../.«

Poleg »univerzitetne vloge« je UKM pomembna tudi po drugih dejavnostih. Kot arhivska knjižnica UKM hrani obvezne in arhivske izvode knjižničnega gradiva z območja Republike Slovenije, kot domoznanska knjižnica zbira, dokumentira in posreduje domoznansko gradivo za mesto Maribor in njegovo širšo okolico. Tudi po »Zakonu o knjižničarstvu (ZKnj-1)« (2001) in »Zakonu o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK)« (2002) je UKM glavna visokošolska knjižnica, ki opravlja v okviru javne službe iz 2. člena »ZKnj-1« (2001) in nalog visokošolskih knjižnic naloge koordinacije knjižnične dejavnosti na Univerzi v Mariboru. Danes

knjižnično dejavnost na Univerzi v Mariboru opravljajo UKM in 12 knjižnic članic Univerze v Mariboru, ki delujejo kot enoten sistem, pri čemer UKM skrbi za njihovo koordinacijo in enotno delovanje.

4 Ustavno načelo o avtonomiji univerze – pogled na odločitve Ustavnega sodišča in pomen načela avtonomije za Univerzo v Mariboru

Pravici do svobodnega izobraževanja in avtonomnost univerz sta urejeni v delu »Ustave Republike Slovenije (URS)« (1991), ki ureja človekove pravice. Določba 58. člena ustave univerzam in visokim šolam zagotavlja vsebinsko ter finančno avtonomijo in pod naslovom Avtonomnost univerze in drugih visokih šol določa: »Državne univerze in državne visoke šole so avtonomne. Način njihovega financiranja ureja zakon.« (»URS«, 1991) Avtonomija pomeni pravico univerz, da same urejajo svoje akademske, upravne in finančne zadeve brez neposrednega vmešavanja države. Na prehodu v novo družbeno realnost po osamosvojitvi Slovenije je bilo vprašanje vsebine pravice avtonomnosti predmet presoje na Ustavnem sodišču RS, kar bo pojasnjeno v nadaljevanju.

4.1 Vloga Ustavnega sodišča RS pri varovanju avtonomije univerz

Izhodiščna precedenčna odločba je bila sprejeta leta 1998, torej precej na začetku izgradnje novega pravnega reda in v njem tudi položaja univerz, nosilk terciarnega izobraževanja, neodvisnega od političnih struktur (Ustavno sodišče Republike Slovenije [Ustavno sodišče RS], 1998). Odločba je postavila temelje avtonomiji državnih univerz. Ustavno sodišče je poudarilo, da morajo univerze uživati avtonomijo pri organizacijskih in akademskih vprašanjih, vendar ta avtonomija ne pomeni popolne neodvisnosti posameznih fakultet ali akademij.¹⁶

Ustavno sodišče RS (1998) je zapisalo naslednja temeljna izhodišča in stališča (poudarki R. K.):

24. Za razumevanje pojma **avtonomije** je pomemben dokument [...] tudi »Magna charta« evropskih univerz, sprejeta v Bologni septembra 1988. Za obravnavano zadevo sta posebej pomembni dve načeli:

¹⁶ Odsotnost avtonomije se je takrat kazala v nezmožnosti imeti lastna pravila o imenovanju in habilitacijah, študijskih režimih, samoorganizaciji in tako dalje.

- da mora biti univerza v svoji raziskovalni in poučevalni dejavnosti moralno in znanstveno samostojna v razmerju do vsakršne politične in ekonomske oblasti [...] in
- da je temeljno načelo v življenju univerz svoboda raziskovanja, poučevanja in vzgoje; spoštovanje tega načela pa morata zagotoviti in izvajati javna oblast in univerza, vsaka v okviru svojih pristojnosti [...]

25. Ustava uporablja pojma »avtonomnost« in »avtonomen« samo v 58. členu oziroma v njegovem naslovu. Tudi sicer avtonomija ni pojem s pravno jasno določeno vsebino. Zato ga je treba najprej skušati razložiti z njegovim pomenom [...]

26. Avtonomnost univerze [...] pomeni, da univerza sama odloča o lastnih zadevah. Vendar pa je takšna splošna ugotovitev premalo določna, da bi lahko služila kot kriterij pri presoji, o katerih vprašanjih naj univerza odloča sama. **Navedena opredelitev vsebine pojma avtonomnost je presplošna vsaj iz dveh razlogov.**

27. Da bi lahko govorili o avtonomnosti univerze in da bi ta lahko delovala avtonomno, mora univerza kot pravna oseba najprej sploh nastati. Nastanek in nadaljnji obstoj državne univerze kot pravne osebe **mora zagotoviti država**: takšna njena obveznost izhaja iz tretjega odstavka 57. člena Ustave, iz 58. člena Ustave, ki govori o državnih univerzah, in iz 59. člena Ustave [...]

28. Drugič pa je univerza, enako kot vsak družbeni podsistem, tako močno povezana z drugimi družbenimi podsistemi, da skoraj ni vprašanj, ki bi se tikala izključno univerze, na drugi strani pa so številna vprašanja, ki na prvi pogled sodijo v področje drugih podsistemov, pa lahko pomembno posegajo tudi v položaj univerz.

Popolnoma avtonomen družbeni podsistem je notranje protisloven pojem: če je popolnoma avtonomen, ni več družben in tudi ne podsistem.

29. **Avtonomija je določeno prosto polje delovanja**, ki je na razpolago samo »članom« (členom, elementom) podsistema in v katerega ne morejo vdreti drugi socialni faktorji izven podsistema [...]. **Socialne spremembe so pripeljale do večje vzajemne odvisnosti med znanostjo in socialnim okoljem. Smiselno in funkcionalno upravljanje na področju znanosti je mogoče uresničiti le tako, da se (popolna) sektorska avtonomija nadomesti z večjo udeležbo nosilcev te avtonomije v procesu odločanja.** [...]

30. Vsebino ustavne pravice je mogoče ustrezno razložiti le z upoštevanjem dejanskih okoliščin, v katerih se ta pravica uresničuje. **Na ta način pa je avtonomijo univerze mogoče razumeti predvsem kot avtonomijo profesorjev, da avtonomno (neodvisno), brez omejitev in pritiskov raziskujejo in poučujejo. Država materialno ureja razmerja, ki jih kot oblast (zakonodajalec) lahko in mora urejati za delovanje tako državnih kot zasebnih univerz [...]** Avtonomnost torej ne pomeni le pravno zagotovljene možnosti, da univerza sprejema svoj statut in druge akte, ampak **državo zavezuje, da razmeji polje popolnoma avtonomnega od polja javnega ter pri normiranju visokega šolstva določi temeljne statusnopravne, kadrovske, upravljske in finančne okvire delovanja državnih univerz, uredi temeljna razmerja med subjekti znotraj univerze in položaj javnosti v upravljanju univerze in v nadzoru nad njenim delovanjem.** [...]

V 30. točki odločbe (Ustavno sodišče RS, 1998) so zajeti ključni elementi univerzitetne avtonomije. Nadalje je pomembna tudi odločba U-I-156/08 iz leta 2011, ki se nanaša na vprašanje financiranja univerz. Ustavno sodišče RS (2011) je ugotovilo, da je bilo financiranje univerz urejeno s podzakonskimi predpisi namesto z zakonom, kot to določa drugi odstavek 58. člena »URS« (1991). Dodalo je, da je to v nasprotju tudi z ustavnim načelom pravne države. Ustavno sodišče RS (2011) je odločilo, da se mora vprašanje financiranja univerz natančno določiti v zakonu, ne pa da se prepušča diskreciji izvršilne oblasti. Leta 2021 pa je sledila še odločba U-I-163/16, ki je dodatno okrepila ustavnopravno varstvo univerzitetne avtonomije. Ustavno sodišče RS (2021) je v tej odločbi ugotovilo neustavnost 10. člena »ZViS« (2012), ker ni jasno določal pravil pravnega statusa članic univerze. Odločba se precej približa prvi omenjeni odločbi (Ustavno sodišče RS, 1998) o definiciji vsebinske avtonomnosti.

4.2 Pomen razvoja ustavne pravice avtonomije univerz za Univerzo v Mariboru

Univerza v Mariboru je kot državna univerza neposredna naslovljenka omenjene ustavne pravice (58. člen »URS«, 1998) do avtonomije, ki je tudi pomemben vidik svobodnega izobraževanja. Avtonomija je ključna za razvoj znanstvenega in pedagoškega dela. Potreba po teh odločitvah Ustavnega sodišča RS (1998, 2011, 2021) pa hkrati pomeni, da so se državne univerze, tudi Univerza v Mariboru, soočale z izzivi, povezanimi s politikami upravljanja in financiranja; torej z vplivi oblasti. Vse tri omenjene odločitve so imele upoštevne implikacije za Univerzo v Mariboru.

Ustavno sodišče se je z vprašanjem pravnega statusa univerz in njihovih članic najprej ukvarjalo v odločbi U-I-34/94 (Ustavno sodišče RS, 1998). Med drugim je ugotovilo protiustavnost takrat veljavnega »ZViS« (1993), ki je določal, da so avtonomne tudi članice univerze. Zakonodajalec se je na navedeno odločbo Ustavnega sodišča RS (1998) sicer odzval s sprejetjem sprememb zakona leta 1999 (»Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu (ZViS-A)«), vendar je (žal) odpravil zgolj protiustavnost v zvezi z določitvijo avtonomnosti, ne pa tudi tiste, ki jo je Ustavno sodišče RS (1998) ugotovilo v zvezi s pravnim statusom univerze in njenih članic. Ker 10. člen »ZViS« (2012) pravnega statusa članic univerze ni opredeljeval pomensko določljivo in nedvoumno, dolžno ravnanje univerz ni bilo predvidljivo. Zato je Računsko sodišče RS od Ustavnega sodišča RS

precej let kasneje (leta 2016) zahtevalo novo posredovanje. Računsko sodišče RS je namreč ugotovilo, da je statutarna ureditev pravnega statusa članic univerze na treh javnih univerzah v Republiki Sloveniji različna (članice Univerze v Ljubljani so imele status pravne osebe, članice Univerze v Mariboru in Univerze na Primorskem pa ne). Tudi sodna praksa rednih sodišč je kljub predhodnim ugotovitvam Ustavnega sodišča RS o nejasnosti 10. člena »ZViS« (2012) sprejela stališče, da je sicer le univerza pravna oseba, vendar pa se članicam univerze lahko s sklepom o priznanju sposobnosti biti stranka prizna ta sposobnost v delu, ko gre za tržne dejavnosti posamezne članice univerze. Takšna nejasna zakonska določba, ki je članicam univerze omogočala pridobitev statusa pravne osebe, je v praksi ustvarjala vrsto težav. Neenotnost se je kazala celo pri vpisih v sodni register, saj so bile le članice Univerze v Ljubljani lahko vpisane kot samostojne pravne osebe.

Zato je Ustavno sodišče RS (2021) v zadevi U-I-163/16 pojasnilo, da načelo jasnosti in pomenske določljivosti predpisov med drugim zahteva, da so norme opredeljene jasno in določno tako, da jih je mogoče izvajati, da ne omogočajo arbitrarnega ravnanja ter da nedvoumno in dovolj določno opredeljujejo pravni položaj subjektov, na katere se nanašajo. Nato je nadaljevalo in ponovno pojasnilo, da je avtonomija univerze na področju urejanja statusa članic univerze omejena in da zato univerza tega vprašanja ne more samostojno urejati, temveč gre za vsebino, ki mora biti določena z zakonom. Člen 10 ni pomensko določljivo in nedvoumno opredeljeval pravnega statusa članic univerze, na način, da bi bilo dolžno ravnanje univerz predvidljivo. Vsled tega je Ustavno sodišče RS ugotovilo, da je bila določba zakona v neskladju z načelom jasnosti in pomenske določljivosti predpisov iz 2. člena Ustave RS. Kljub temu pa Ustavno sodišče RS (2021) navedenega člena ni razveljavilo, ker bi razveljavitev (ta določba nekatera vprašanja v zvezi s pravnim položajem članic univerze vendarle ureja) pomenila, da niti ta vprašanja ne bi bila urejena, kar bi povzročilo še večjo protiustavnost. Univerza v Mariboru je že pred tem sledila prvotnim obrazložitvam Ustavnega sodišča RS. Notranja organizacija Univerze je tako bila že pred to odločitvijo skladna s konceptom enotne avtonomne institucije.

Odločba U-I-156/08 (Ustavno sodišče RS, 2011) pa je imela neposredne pozitivne posledice za financiranje Univerze v Mariboru. Zahteva, da se dosledno sledi URS in je financiranje univerz določeno s konkretnimi in jasnimi zakonskimi pravili, ne pa, da je to prepuščeno izvršni oblasti in podzakonskim predpisom, je presekala dolgoletno neustavno prakso, v kateri so bile univerze v stalni odvisnosti od volje

vsakokratne vlade. Brez zakonske ureditve financiranja je mogoča arbitrarnost pri dodeljevanju sredstev, kar vodi v nepredvidljivost in otežuje dolgoročno načrtovanje delovanja univerze.¹⁷ To je za Univerzo v Mariboru še posebej pomembno, saj mora delovati (čeprav nima sedeža v glavnem mestu) v okolju, kjer je stabilno in pravično financiranje ključnega pomena za njeno konkurenčnost in razvoj.

Ustavno sodišče RS je bilo torej najprej soočeno z vprašanjem razlage pojma avtonomnosti univerz, ki je z novim pravnim redom pomenil tudi drugačen odziv na družbeno realnost. Slednje je do vzpostavitve samostojnosti prežemalo enostrankarstvo, ki na razvoj avtonomnosti univerz gotovo ni imelo podpornega vpliva. Avtonomnost, kot osrednji in nujni predpogoj za delovanje resnično svobodnih univerz, je bila v ospredju kot temeljna in izhodiščna vrednota 58. člena »URS« (1991). Predvsem z odločbo v zadevi U-I-34/94 (Ustavno sodišče RS, 1998) je bila avtonomnost univerz postavljena na piedestal, drugi dve odločbi (Ustavno sodišče RS, 2011, 2021) pa sta jo pomembno nadgradili. Znanstveno-pedagoška sestavina avtonomnosti sicer ne more pomeniti, da univerze v celoti same odločajo o svojem položaju in načinu delovanja in da univerze ne bi bile dolžne spoštovati ustave in zakonov. Vendar pa, pomembno pomeni, da je vsebino ustavne pravice iz 58. člena »URS« (1991) mogoče razumeti predvsem kot avtonomijo akademskega okolja, da njegovi člani avtonomno (neodvisno), brez omejitev in pritiskov raziskujejo in poučujejo. To je nujen predpogoj tudi za svobodno družbo. Takratni »Zakon o visokem šolstvu (ZViS)« (2012) avtonomnosti ni dal polne teže. Načelu avtonomnosti je torej Ustavno sodišče RS (2021) podalo pomembno vsebino, v kateri se danes lahko univerze svobodneje gibajo.

Celo trši oreh od vsebine je predstavljalo financiranje univerz. Kljub številnim pozivom univerz, naj ga zakonodajalec uredi na zakonski ravni, je bilo potrebno posredovanje Ustavnega sodišča RS (2011, 2021). Odsotnost zakonske ureditve financiranja je vsakokratni izvršni oblasti omogočala stanje negotovosti, v katerih so bile univerze *de facto* podrejene politični volji. Velika razlika je, če je vprašanje

¹⁷ Drugi odstavek 58. člena »URS« (1991) od države zahteva, da način financiranja državnih univerz uredi z zakonom. »ZViS« ni uredil vsebine načina financiranja. Univerzam njihov položaj glede financiranja njihove dejavnosti ni bil predvidljiv že na podlagi zakona. Ustavno sodišče RS je zato odločilo, da so prvi do tretji odstavek in peti odstavek 73. člena »ZViS« v neskladju z drugim odstavkom 58. člena »URS« (1991). Ker »ZViS« ni določil meril financiranja kot zakonski okvir za podrobnejšo ureditev načina financiranja s podzakonskim predpisom, je četrti odstavek 73. člena »ZViS« pomenil le golo pooblastilo izvršilni veji oblasti, da sama izvirno določi način financiranja univerz, in je zato v neskladju z drugim odstavkom 58. člena »URS« (1991). Vlada je podzakonski akt o javnem financiranju sicer formalno izdala na podlagi zakonskega pooblastila, vendar pa brez vsebinske odvisnosti od ZViS. Ker je na ta način izvirno urejala (ne pa z zakonom), je bila tudi celotna takratna »Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov« (2017) v neskladju z drugim odstavkom 58. člena »URS« (1991).

financiranja vprašanje vsakokratne politične (izvršilne) oblasti, ki o tem odloči na eni od četrtkovih sej vlade (morda celo korespondenčni seji), ali če je financiranje dogovorjeno v parlamentu (v zakonu), kjer v pogojih demokratičnega odločanja koalicija z opozicijo takšno pomembno vprašanje dolgoročno uredi in tako omogoči stabilno okolje delovanja, neodvisno od vsake (nove) vlade. Spomnimo se situacij, ko tudi na začetku akademskega leta univerza ni vedela, kako bo financirana za tekoče akademsko leto in kako bo izvedla študijski program. Ureditev, ki je vsakokratni vladi omogočala spreminjanje financiranja, je že sicer oteženo dolgoročno načrtovanje spremenila v situacijo, ko je bilo oteženo ali celo onemogočeno tudi načrtovanje za tekoče akademsko leto

V teh ustavnopravnih vidikih in odločitvah Ustavnega sodišča RS (2011, 2021) se odražajo prizadevanja za avtonomijo – tako neposredno vsebinsko kot posredno finančno. Obe refleksiji sta pomembni. Ustavno sodišče RS je pripomoglo k takšnemu razumevanju načela avtonomije univerz,¹⁸ ki jim omogoča od državnih struktur neodvisno delovanje, svobodo poučevanja in raziskovanja, kar družbo bogati in je nujen pogoj za njen napredek.

5 Zaključek

V petdesetih letih preteklega stoletja LRS ni imela zakonskega sistemskega predpisa o višjem in visokem šolstvu. Prvi zakon, ki je sistemsko urejal visoko šolstvo, je bil »Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji« (1960). Glede na to, da se je leta 1963 LRS preimenovala v SRS, je bil v letu 1965 sprejet drugi zakon o visokem šolstvu (»Zakon o visokem šolstvu«, 1965), ki je predvideval obvezno verifikacijo visokošolskega zavoda.

Pravna podlaga za ustanovitev Univerze v Mariboru je bil podpis »Samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru« (1975). Podpis je bil 12. junija 1975 opravljen ob prisotnosti predstavnikov državne in lokalne oblasti, Skupščina SRS je

¹⁸ V zadevi U-I-112/19 je bilo Ustavno sodišče RS (2022) soočeno z vprašanjem upoštevnosti zapisanega ne le za državne, ampak tudi za zasebne univerze – koncesionarje. Zadeva se je, žal, v posledici spremembe »ZViŠ« (2021) končala s procesno odločitvijo zavrženja, Ustavno sodišče RS pa je izgubilo možnost vsebinske odločitve. Določbo, da Ustava RS zagotavlja avtonomnost državnim, ne pa tudi nedržavnim (zasebnim) univerzam in visokim šolam, je Ustavno sodišče RS (1998) sicer v U-I-35/94 razložilo upoštevanje dejstva, da že pojmovno lahko v delovanje pravnih oseb zasebnega prava posegajo le ustanovitelji v skladu s pravili, ki so jih sprejeli oziroma za katera so se dogovorili, in pa država kot oblast. Prav ustanovitelji definirajo univerzo oziroma visoko šolo kot zasebno ali državno. To stališče torej še ni bilo predmet nove presoje v okoliščinah, ko so koncesionarji financirani z javnimi sredstvi.

2. julija 1975 z »Odlokom o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru« (1975) potrdila ustanovitev Univerze v Mariboru. Svet Združenja je ustanovitev Univerze v Mariboru razglasil 3. julija 1975. Svečana razglasitev ustanovitve Univerze v Mariboru in svečani podpis Samoupravnega sporazuma o združitvi sta bila opravljena 18. septembra 1975, ki je tudi dan Univerze v Mariboru.

Od ustanovitve leta 1975 je postopek statusne organiziranosti in delovanja Univerze v Mariboru ter njenih fakultet potekal v skladu z določili »ZVS« (1975). Razvoj novih študijskih programov in potrebe okolja so bile razlog za preoblikovanje visokošolskih delovnih organizacij, ki so bile združene v Univerzo v Mariboru, iz visokih šol v fakultete. Širila se je tudi dejavnost Univerzitetne knjižnice Maribor in bivalne kapacitete za študente, ki jih zagotavljajo Študentski domovi. Univerza v Mariboru se je od svoje ustanovitve kar nekajkrat preoblikovala in spremenila sestavo svojih članic, ustanovljene so bile nove članice in priključena Fakulteta za varnostne vede. Prav tako se je razvila Univerzitetna knjižnica Maribor, ki je postala znanstvena knjižnica za širše območje, domoznanska knjižnica za Maribor in njegovo zaledje ter arhivska knjižnica za gradivo z območja Slovenije.

Na delovanje Univerze v Mariboru je imela vpliv ustavna pravica do avtonomije, ki je tudi pomemben vidik svobodnega izobraževanja. Avtonomija je ključna za razvoj znanstvenega in pedagoškega dela, odločitve Ustavnega sodišča RS pa določajo smer delovanja in organiziranja.

Viri in literatura

- Bračič, V. (ur.). (1975). *Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru: 1961; Univerza v Mariboru: 1975*. Univerza v Mariboru.
- Haramija, D. (ur.). (2011). *Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta: 50 let: zbornik* (Revija za elementarno izobraževanje, let. 4, pos. št.). Založba PEF, Pedagoška fakulteta.
- Hartman, B. (1974). *Projekt visokošolskega knjižničnega sistema v Mariboru*. Združenje visokošolskih zavodov.
- Hartman, B. (ur.). (1978). *Univerzitetna knjižnica Maribor: 1903–1978: jubilejni zbornik*. Obzorja.
- Hartman, B. (1978). Petinsedemdeset let Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1978). V B. Hartman (ur.), *Univerzitetna knjižnica Maribor: 1903–1978: jubilejni zbornik* (str. 9–106). Obzorja.
- Nacionalni program visokega šolstva Republike Slovenije (NPVS) – EPA 319 – II – prva obravnava. (1997). *Poročevalec*, (58/97).
- Odlok o potrditvi samoupravnega sporazuma o združitvi v Univerzo v Mariboru. (1975). *Uradni list SRS*, (19/75).
- Odlok o preoblikovanju Univerze v Mariboru. (1994). *Uradni list RS*, (82/94).
- Odlok o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1). (2000). *Uradni list RS*, (28/00).

- Odlok o soglasju k spremembi imena Pedagoške akademije. (1986). *Uradni list SRS*, (7–373).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-A). (1995). *Uradni list RS*, (77/95).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-B). (1996). *Uradni list RS*, (56/96).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1A). (2003). *Uradni list RS*, (98/03).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1B). (2004). *Uradni list RS*, (79/04).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1C). (2006). *Uradni list RS*, (36/06).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1D). (2006). *Uradni list RS*, (137/06).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1E). (2007). *Uradni list RS*, (58/07).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1F). (2008). *Uradni list RS*, (67/08).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1G). (2009). *Uradni list RS*, (96/09).
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o preoblikovanju Univerze v Mariboru (OdPUM-1H). (2015). *Uradni list RS*, (17/15).
- Odlok o ustanovitvi Univerzitetnega inštituta informacijskih znanosti. (1992). *Uradni list RS*, (19/92).
- Pravna šola v Mariboru?. (9. 2. 1960). *Večer*, 16(32), 3.
- Rajh, B. (1993). Univerzitetna knjižnica Maribor v svoji novi zgradbi. V B. Rajh (ur.), *Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893–1975)* (str. 7–22). Univerzitetna knjižnica.
- Rajh, B. (ur.). (1993). *Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893–1975)*. Univerzitetna knjižnica.
- Resolucija o izobraževanju strokovnih kadrov. (1960). *Uradni list FLRJ*, (25/1960).
- Samoupravni sporazum. (1977). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 1(1), 9–38.
- Samoupravni sporazum o položaju, organiziranju in delovanju Računalniškega centra pri Univerzi v Mariboru. (1977). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 1(2), 51–58.
- Samoupravni sporazum o ustanovitvi in delovanju knjižnično-dokumentacijsko-informacijskega sistema v Univerzo v Mariboru združenih visokošolskih in drugih organizacij. (1977). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 1(2), 59–64.
- Sapač, I. (1993). Razvoj informacijskih sistemov v Univerzitetni knjižnici Maribor v obdobju od 1982 do 1989. V B. Rajh (ur.), *Zbornik ob devetdesetletnici Univerzitetne knjižnice Maribor (1903–1993) in stoletnici rojstva Janka Glazerja (1893–1975)* (str. 38–55). Univerzitetna knjižnica.
- Sapač, I. (2003). Mejniki v razvoju Univerzitetne knjižnice Maribor od leta 1903 do leta 2003. V V. Stavbar in S. Kurnik Zupanič (ur.), *100 let Univerzitetne knjižnice Maribor: 1903–2003: jubilejni zbornik* (str. 25–70). Univerzitetna knjižnica Maribor.
- Socialistična republika Slovenija. (1976). *Sejni župiski Skupščine Socialistične republike Slovenije: seje od 1. IV. 1975 do 31. V. 1975*. Skupščina SRS.
- Statut Univerze v Mariboru. (1977). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 1(1), 39–92.
- Statut Univerze v Mariboru. (2001). *Obvestila: Univerza v Mariboru*, 19(1).
- Šetinc, S. (ur.). (1979). *20 let visokega šolstva, združenega v Univerzo Mariboru*. Univerza v Mariboru.
- Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov. (2017). *Uradni list RS*, (35/17).
- Ustava Republike Slovenije. (1991, 1997, 2000, 2003, 2004, 2006, 2013, 2016, 2021). *Uradni list RS*, (33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121, 140, 143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90, 97, 99, 75/16 – UZ70a, 92/21 – UZ62a).
- Ustava Socialistične republike Slovenije. (1974). *Uradni list SRS*, (6/1974).

- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (1998). Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-34/94 z dne 22. 1. 1998.
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2011). Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-156/08 z dne 14. 4. 2011.
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2021). Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-163/16 z dne 11. 3. 2021.
- Ustavno sodišče Republike Slovenije. (2022). Odločba Ustavnega sodišča RS U-I-112/19 z dne 2. 6. 2022.
- Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001, 2015). *Uradni list RS*, (87/01, 92/15).
- Zakon o obveznem pošiljanju tiskov. (1972). *Uradni list SRŠ*, (55/72).
- Zakon o raziskovalni dejavnosti. (1991). *Uradni list RS*, (8/91).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o visokem šolstvu (ZViS-A). (1999). *Uradni list RS*, (99/99).
- Zakon o spremembi Zakona o ustanovitvi Visoke pravne šole v Mariboru. (1993). *Uradni list RS*, (32/93).
- Zakon o Univerzi v Ljubljani. (1957). *Uradni list LRS*, (23/57).
- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK). (2002). *Uradni list RS*, (96/02).
- Zakon o ustanovitvi Pedagoške akademije v Mariboru. (1961). *Uradni list LRS*, (18/61).
- Zakon o ustanovitvi Visoke kmetijske šole v Mariboru. (1992). *Uradni list RS*, (30/92).
- Zakon o ustanovitvi Visoke pravne šole v Mariboru. (1990). *Uradni list RS*, (35/90).
- Zakon o ustanovitvi Višje komercialne šole. (1959). *Uradni list LRS*, (22/59).
- Zakon o ustanovitvi Višje tehnične šole. (1959). *Uradni list LRS*, (38/59).
- Zakon o ustanovitvi Višje zdravstvene šole v Mariboru. (1993). *Uradni list RS*, (32/93).
- Zakon o ustanovitvi Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru. (1961). *Uradni list LRS*, (14/61).
- Zakon o Višji agronomski šoli v Mariboru. (1960). *Uradni list LRS*, (23/60).
- Zakon o Višji pravni šoli v Mariboru. (1960). *Uradni list LRS*, (23/60).
- Zakon o Višji stomatološki šoli v Mariboru (1960). *Uradni list LRS*, (23/60).
- Zakon o visokem šolstvu. (1965). *Uradni list SRŠ*, (14/65).
- Zakon o visokem šolstvu. (1975). *Uradni list SRŠ*, (13/75).
- Zakon o visokem šolstvu. (ZViS). (1993). *Uradni list RS*, (67/93).
- Zakon o visokem šolstvu. (ZViS). (2012, 2014, 2016, 2017, 2020, 2021, 2022, 2023). *Uradni list RS*, (32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 109/12, 85/14, 75/16, 61/17 – ZUPŠ, 65/17, 175/20 – ZIUOPDVE, 57/21 – odl. US, 54/22 – ZUPŠ-1, 100/22 – ZSZUN, 102/23).
- Zakon o visokem šolstvu v Ljudski republiki Sloveniji. (1960). *Uradni list LRS*, (39/60).
- Zorič, T. (1979). Vloga in delo družbenopolitičnih organizacij v razvoju mariborskega visokega šolstva. V S. Šetinc (ur.), *20 let visokega šolstva, združenega v Univerzo Mariboru* (str. 84–86). Univerza v Mariboru.

